

Спиця Роман Олександрович, Багмет Олег Борисович

Інститут географії НАНУ

РОЛЬ УРБОГЕОМОРФОЛОГІЇ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ

Проблеми стійкості рельєфу урбанізованих територій на сучасному етапі вийшли за межі виключно наукових інтересів і мають конкретну практичну спрямованість. В останній час міські території привертають увагу дослідників з кількох причин: з метою удосконалення планування та забудови міського простору; задля оновлення регламентуючої містобудівельної документації; оцінки ризиків прояву небезпечних природних та природно-техногенних явищ та процесів. Моніторинг, прогноз та розробка заходів щодо запобігання виникнення природних та природно-техногенних катастроф на урбанізованих територіях належать до найважливіших теоретичних та практичних завдань урбогеоморфології.

Одним із важливих елементів європейської інтеграції України є гармонізація українського законодавства з європейським екологічним правом. Враховуючи значні зміни екологічної ситуації в містах України та їхніх околицях, спровоковані військовими діями, існує нагальна потреба в оцінці поточного стану, наслідків та можливих загроз для довкілля міст. Важливість таких досліджень також пов'язана з необхідністю післявоєнної відбудови зруйнованих міст, що потребуватиме геоморфологічної та екологічної оцінки міського простору.

Подібні дослідження мають здійснюватися на основі кількісного аналізу ступеня природної та антропогенної трансформації рельєфу, оцінки ймовірності виникнення небезпечних процесів рельєфоутворення з метою удосконалення схем зонування території міст за ступенем ендодинамічної та екзодинамічної стійкості. Що передбачає розробку схем геоморфологічного ризику виникнення надзвичайних ситуацій з використанням методів геоінформаційного аналізу задля вдосконалення системи територіального планування, вирішення низки інженерно-геоморфологічних, еколого-геоморфологічних проблем, удосконалення методики мікросейсмічного районування території.

Ціллю таких досліджень має бути комплексне вивчення просторово-часових закономірностей сучасного геоморфогенезу урбогеоморфосистем з урахуванням комплексу ендогенних, екзогенних та антропогенних чинників, проведення великомасштабного неогеодинамічного та геоморфологічного картографування території, вдосконалення схем стійкості рельєфу, обґрунтування підходів до оцінки ступеня ендодинамічного і екзодинамічного ризику.

Для досягнення поставлених цілей необхідно розв'язати низку завдань, ключовими серед яких є наступні:

- оцінка стану геоморфологічної і неогеодинамічної вивченості території міст;

- опрацювання науково-методичних засад дослідження з застосуванням сучасних методів геоінформаційного аналізу, моделювання та картографування;
- проведення польових геоморфологічних досліджень на ключових ділянках, розміщених у різних структурно-геоморфологічних умовах;
- проведення великомасштабного геоморфологічного неогеодинамічного картографування з використанням створених баз різночасових гіпсометричних даних;
- проведення кількісної оцінки трансформованості рельєфу та рельєфоутворювальних відкладів території міст;
- вдосконалення схеми ендодинамічної і екзодинамічної стійкості рельєфу території міст з урахуванням зростаючого антропогенного навантаження та обґрунтування районування за ступенем ендодинамічного і екзодинамічного ризику;
- обґрунтування інженерно-геоморфологічного та еколого-геоморфологічного прогнозу розвитку урбанізованої природно-антропогенної геоморфосистеми території міста;
- розробка практичних рекомендацій щодо застосування результатів досліджень.

Критерії інженерно-геоморфологічних оцінок міської території обов'язково мають спиратися на функціональні технологічні норми будівництва й експлуатації інженерних споруд певних типів. Така оцінка рельєфу, що йде „від технології до рельєфу”, ґрунтується на двох головних положеннях: по-перше, необхідно оцінити кожний елемент технічних споруд та їхній комплекс з погляду впливу на рельєф у стадії проектування, будівництва й експлуатації; по-друге, треба розглянути головні функції і тип функціонування споруди і з'ясувати вплив різних властивостей рельєфу на хід функціональних процесів.

Перспективними напрямками інженерно-геоморфологічної оцінки урбанізованих територій на поствоєнному етапі є оцінка стійкості рельєфу та рельєфоутворювальних відкладів, виявлення еколого-небезпечних чинників та об'єктів в районах з високим техногенним навантаженням, визначення ризику прояву небезпечних процесів в районах розташування об'єктів підвищеної потенційної екологічної небезпеки, розробку методики оцінки такої небезпеки, наукове обґрунтування доцільності створення природоохоронних об'єктів в межах міських територій.

Покляцький Сергій Анатолійович

Інститут географії НАН України

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ ТА ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ В ГЕОГРАФІЇ

В даний час люди все частіше піддаються впливу різного роду ризиків: економічних, природно-антропогенних, техногенних, воєнних, соціальних та ін. Враховуючи глобалізаційні